

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований в 1996 році

Рівне – 2009

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42. — Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 27.11.2009 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009

та конкурсах. Крім того, використання Інтернету на уроках іноземної мови може стати додатковою мотивацією для учня, оскільки більшість дітей любить всесвітню павутину і все, що з нею пов'язане.

Останнім часом вчителі все частіше застосовують в своїй практиці метод проекту. Даний метод представляє собою спосіб досягнення дидактичної мети завдяки детальній розробці проблеми. В основі проекту лежить певна проблема або завдання, яке потребує дослідницького пошуку для її рішення, самостійної діяльності учнів на уроці і в позаурочний час. Так, для молодших школярів саме слово проект є цікавим та інтригуючим. А розробка певного проекту дасть можливість використати повною мірою свій потенціал. Як правило, проектний метод використовується по закінченню певної лексичної теми і є узагальненням отриманих на уроках знань.

Отже, розглянувши і проаналізувавши основні новітні технології у вивченні іноземної мови, можна констатувати наступне:

- сучасні умови розширення освітнього простору висувають все нові вимоги до набуття досвіду іншомовного спілкування на різних етапах особистісного розвитку;
- застосування результативних технологій сприяє активізації навичок і умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності школярів, що забезпечує достатній рівень практичного оволодіння іноземною мовою;
- номінативно-понятійний аспект мовленнєвої діяльності удосконалюється в усіх технологіях, що сприяють особистісній активності школяра;
- забезпечується можливість індивідуалізації і диференціації навчання з урахуванням здібностей дітей та рівня їх навченості, інтересів, потреб та бажань;
- позиція вчителя змінюється до статусу співрозмовника, однак роль його повинна залишатись ведучою для забезпечення умов і постановки цілей відібраних ним же ефективних технологій оволодіння іноземною мовою на початковому етапі її засвоєння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биболетова М.З., Цветкова Л.А. Проблемы раннего обучения иностранным языкам в условиях перехода к четырехлетней начальной школе // Обучение английскому языку в российских школах: Материалы IV Всероссийского семинара. – Обнинск, 2001.
2. Долженко Ю.А. Методическое сопровождение личностно-ориентированного образования: Научно-методическое пособие для заместителей директоров школ. – Барнаул, 2003.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; под ред. Е.С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2003.

Резюме. В статье представлен анализ и рассматриваются возможности и уместность эффективного использования современных технологий в процессе овладения младшими школьниками иностранным языком.

Ключевые слова: информационные технологии, личностно-ориентированный подход, метод проекта, обучение в сотрудничестве.

The summary. In the article analyzed and possibilities of the effective use of modern technologies are examined on the initial stage of teaching to the foreign language.

Key words: information technologies, personality-oriented approach, method of project, cooperative learning.

Одержано редакцією 20.10.2009 р.

УДК: 371. 335: 81'243'37

І.В. ЗІНЧУК

ЗОРОВА НАОЧНІСТЬ ЯК ЗАСІБ СЕМАНТИЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ

Резюме. Етап презентації нового іншомовного матеріалу, лексики зокрема, розпочинається із семантизації нових лексичних одиниць. Для цього існує певна система дій (спосіб семантизації), метою яких є встановлення зв'язку між формою слова та поняттям, предметом чи явищем, яке це слово позначає. Візуальні засоби презентації (демонстрація реальних предметів, малюнків, дій або жестів) надають можливість ефективно візуалізувати лексику за рахунок реальних предметів, малюнків, флеш-карток тощо і мають велике значення на початковій стадії навчання лексики.

Ключові слова: презентація іншомовної лексики, способи семантизації лексики, лексичні навички, формування лексичних навичок, зорове унаочнення, види зорового унаочнення

За допомогою лексики, як відомо, передається й сприймається зміст мовлення. Не знаючи слів, неможливо ні висловити, ні зрозуміти навіть самої елементарної фрази. Найкраще відображають важливість навчання лексичного матеріалу слова лінгвіста Девіза Уілкінса: „Без граматики можна сказати дуже мало, без лексики - нічого“ [5, 153]. Щоб сформувати стійкі лексичні навички, необхідно чітко уявляти етапи роботи з лексикою. Процес формування лексичних навичок має три етапи і першим з них є етап ознайомлення з новими лексичними одиницями, який розпочинається, як правило, із семантизації, тобто розкриття значення цих нових лексичних одиниць.

Спосіб семантизації – це система дій, пов'язаних з розкриттям значення слова, тобто дій, метою яких є встановлення зв'язку між формою слова та поняттям, предметом чи явищем, яке це слово позначає. Головна функція прийомів семантизації лексики - це розкриття значення незнайомих слів та структур і показ особливостей їх граматичного оформлення, що створює передумови для подальшої роботи з лексикою [12, 58].

Спосіб семантизації лексичних одиниць має передумовою певну форму організації матеріалу викладачем і комунікативну форму його презентації тим, хто вивчає іноземну мову, що зумовлює послідовність дій вчителя і тих, хто навчається у процесі семантизації.

Найбільша складність в оволодінні лексичним значенням, як зазначають усі спеціалісти в галузі навчання іноземних мов, полягає у невідповідності значень слів рідної та іноземної мов. Справа в тому, що який би прийом семантизації не використовували, він повинен приводити до тісного зв'язку звукової форми слова з його денотатом, який називає клас предметів, з конкретною діяльністю, з елементами досвіду тих, хто навчається.

Як свідчать психологи, у значеннях слів побутової лексики переважаючими компонентами є ситуаційно-логічні та образні зв'язки. Відтворення їх у свідомості тих, хто навчається, неможливе без використання засобів зовнішньої (зорової) або внутрішньої наочності.

Зазначимо, що саме зорове унаочнення передбачає вивчення матеріалу на основі живого й безпосереднього сприймання учнями явищ, процесів, засобів дії або їхніх зображень, які вивчаються. У процесі створення образу сприйняття об'єкта поряд з відчуттям беруть участь пам'ять та мислення. Образ об'єкта, що сприймається, є наочним лише тоді, коли людина аналізує та осмислює об'єкт, співвідносить його зі знаннями, які вона вже має. Наочний образ виникає не сам по собі, а в результаті активної пізнавальної діяльності людини.

Ступінь наочних образів уявлення може бути різним залежно від індивідуальних особливостей людини, рівня розвитку її пізнавальних здібностей і знань, а також від вихідних образів сприймання. Проте роль зовнішньої наочності в оволодінні лексикою явно недооцінюється в нашій методиці, її функції як засобу семантизації іншомовних слів, що не мають точних еквівалентів у рідній мові, досліджені недостатньо.

Мета даної статті – висвітлення особливостей зорової наочності як одного з прийомів семантизації лексики в процесі презентації нових лексичних одиниць на сучасному етапі навчання іноземної мови. Коріння принципу наочності знаходимо в народній педагогіці, підтвердженням цього є такі вислови: „Краще раз побачити, ніж сто разів почути“, „Бурчання наскучить, приклад научить“, „Приклад кращий за правило“ та ін.

Спроба формулювання принципу наочності належить Я. Коменському, а в подальшому, розвинений І.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинським та іншими педагогами. Чітке формулювання принципу наочності у „золотому правилі дидактики“, зроблене Я.А. Коменським близько чотирьох століть тому, звучить так: „... усе, що тільки можна, пропонувати для сприймання відчуттями, а саме: видиме – для сприймання зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, що підлягає смаку – смаком, доступне дотику – дотиком. Якщо які-небудь предмети відразу можна сприймати декількома відчуттями, нехай вони відразу охоплюються декількома відчуттями“ [7, 303].

За Й. Песталоцці, наочність є абсолютною основою пізнання, наочне – це таке, що можна звести до елементарного. Швейцарський педагог сформулював положення про те, що „правильно бачити ... є першим кроком до життєвої мудрості“. „Лише істина, що витікає зі спостережень, – зазначив він, – перешкоджає вторгненню в душу людини забобонів та помилок“ [6, 2].

За класиками наукової педагогіки, наочне навчання – це навчання на самих предметах, об'єктах, а не за описом цих об'єктів [9, 103].

З російських педагогів, які високо цінували наочність, необхідно назвати К.Д. Ушинського, який стверджував, що діти мислять формами, кольором, відчуттями. Також він зазначав, що в процесі навчання нової лексики, найбільш ефективним є використання наочності. З цього приводу педагог писав: „Навчайте дитину будь-яким невідомим їй словам, вона буде довго, і в результаті дарма, мучитись над ними; але, як тільки ви пов'яжете з малюнками двадцять таких слів – і дитина миттєво засвоїть їх“ [11, 267-268].

Цікаві міркування з цього питання висловив Н.О. Добролюбов. Він вважав, що наочність є не лише засобом навчання, але й умовою правильного розвитку мозку [6, 2].

Слід зазначити, що Я.А. Коменський, І.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинський та інші видатні педагоги XVII-XIX ст. стверджували, що ефективність навчання підвищується зі збільшенням кількості аналізаторів (органів чуття), які використовуються учнями в навчанні і, що при вивченні емпіричного матеріалу провідну роль відіграє наочність.

Про важливість принципу наочності у навчанні іноземних мов говорили багато психологів. Так, Б. Беляєв писав: „... принцип наочності необхідно розглядати не як допоміжний, а як один з основних методичних принципів навчання іноземної мови, коли це навчання переслідує практичні цілі“ [1, 83].

Дидактичний підхід до зорової наочності суттєво відрізняється від того, як вона трактується методистами. Чим складніший навчальний матеріал, пишуть дидакти, тим важливішу роль повинна відігравати наочність у формуванні правильних уявлень. Тісна взаємодія слова і наочних предметів підвищує роль кожного з них. Тому необхідно керувати розглядом наочних прикладів, щоб ті, хто вивчає іноземну мову, помічали суттєві сторони в продемонстрованому наочно [9, 103].

Слід зауважити, що, оволодіваючи значною кількістю іноземних слів, ті, хто навчається, незалежно від віку, повинні заново вчитися називати предмети і дії, значення яких не збігаються зі словами рідної мови. Завдання, що постає перед ними, близьке до того, яке вирішується при навчанні рідної мови дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Суттєва різниця є лише в тому, що вони ознайомлюються не з предметами, а з їх новими словесними позначеннями на основі інших семантичних ознак.

Мета зорової наочності у цьому процесі – продемонструвати предмет чи елементи дії, які можна сприймати зором та ілюструвати семантично важливі ознаки значень. Словесний компонент семантизації доповнює сприйняте зором і в разі необхідності інтерпретує те, що представлено наочно. Співвідношення словесного та наочного компонентів семантизації, а також форма останнього залежать від типологічних особливостей іншомовного слова, а також від ступеня абстрактності його значень.

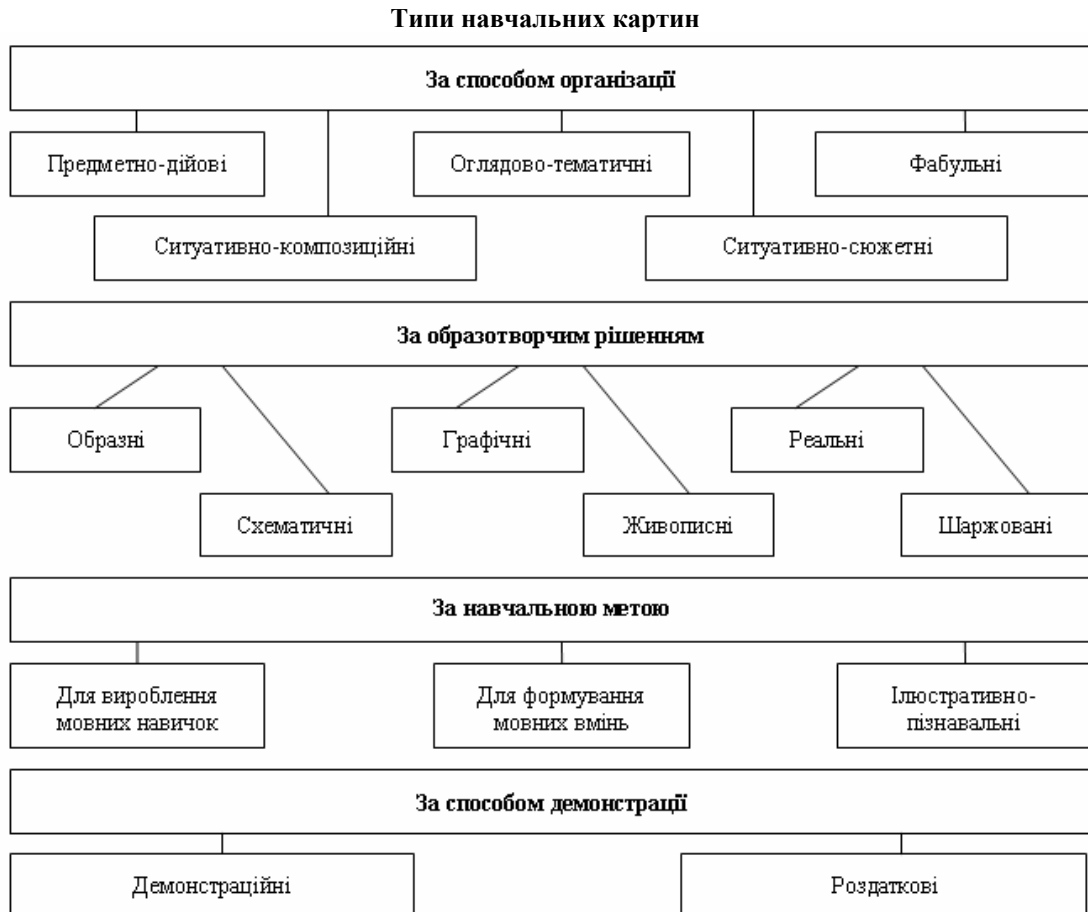
Щодо засобів наочності, то не існує єдиної класифікації видів зорового унаочнення. Класифікація, запропонована А. Калеріним, на наш погляд, найбільш повно відображає специфіку предмета й особливості його вивчення у школі. Пропонується розрізняти:

- наочність предметної або інсценованої (ігрової) діяльності;
- іконічну наочність (малюнки, фото, картинки, кадри діафільму, кінофрагменти тощо);
- модельну і табличну наочність [6, 4].

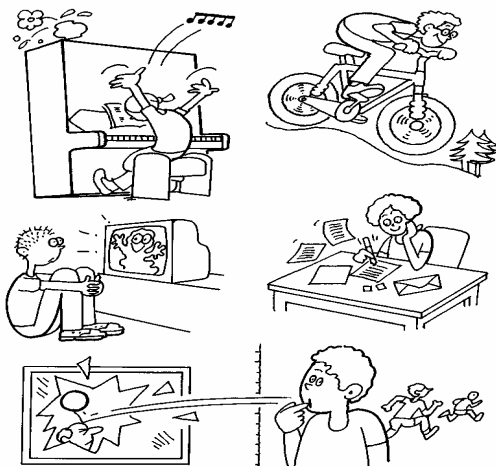
Аналіз різних видів зорового унаочнення, а саме картинної допомоги, яку використовують для семантизації іншомовної лексики, приводить нас до висновку про необхідність виділення декількох критеріїв щодо науково-обґрунтованої типологізації навчальних картинок (малюнків) (див. схему 1).

Цими критеріями, на наш погляд, можуть бути: спосіб організації образотворчого матеріалу; образотворче рішення; навчальна мета; спосіб демонстрації. Перший і другий критерії відображають змістовний аспект навчального малюнку (картинки), третій і четвертий - методичний.

Схема 1

1. За способом організації образотворчого матеріалу навчальні картини (малюнки) можна розділити на:

а). предметно-дійові, на яких зображені ізольовані предмети або дії поза ситуативним контекстом (книга, корабель, квіти, місто, дівчинка пише, йде потяг і т. д.);

б). ситуативно-композиційні, які зображають статичну ситуацію, фрагмент реальної дійсності. Для ситуативної картинки характерна функціональна єдність зображених елементів (предметів, дій), направлених на вирішення певного завдання;

в). оглядово-тематичні, на яких зображений комплекс предметів і дій, об'єднаних програмною темою, єдністю місця і часу. Для оглядово-тематичних картинок (малюнків) характерна відсутність єдиного смислового центру;

г). ситуативно-сюжетні, які змальовують динамічну ситуацію, кульмінаційний момент певного сюжету, який розвивається в часі і вимагає домислення того, що передувало зображеному епізоду і що ще може відбутися. Сюжетність картини часто створюється за рахунок загостреної ситуації, що містить якусь невідповідність зображеної події щодо навколишнього оточення;

д). фабульні, які відображають розвиток сюжету у ряді послідовних епізодів єдиної фабули.

Окрім перерахованих вище типів навчальних картин (малюнків), необхідно також виокремити групу так званих ілюстративно-пізнавальних картинок, які входять до ілюстративного апарату підручників і являють собою об'єкти країнознавчого характеру, портрети діячів науки і культури країни, мова якої вивчається.

2. За способом образотворчого рішення навчальні картин класифікують як:

- а). образні й схематичні;
- б). штрихові й тонові;
- в). реальні й шаржовані.

3. За навчальною метою вони розділяються на три групи залежно від методичного завдання, яке вирішується на даному етапі навчання іноземної мови. До першої групи – навчальні картини для вироблення навичок – ми відносимо картини, з опорою на які проводиться робота по введенню і закріпленню лексичних одиниць і мовних зразків, виробленню автоматизмів. До другої групи – навчальні картини для формування мовних умінь – належать картини, які застосовують для навчання монологічного і діалогічного мовлення. Картини третьої групи – ілюстративно-пізнавальні – використовуються для наочної презентації об'єктів країнознавчого характеру.

4. За способом демонстрації навчальні картини можна розділити на демонстраційні та роздаткові. Демонстраційні призначені для роботи з цілою групою і передбачають застосування переважно фронтальних форм, які залучають учнів до активної ситуативно-обумовленої комунікативної діяльності. Роздаткові картини як різновид дидактичного матеріалу сприяють не тільки процесу семантизації лексики на уроці іноземної мови, а й стимулюванню індивідуальної та парної мовної діяльності [10, 228-230].

Так, наприклад, за способом образотворчого рішення найефективнішим видом модельно-ситуативної наочності можна вважати „скелетні“ малюнки „крокі“. Крокі - це спрощений малюнок, ескіз, який передає загальне окреслення об'єкта з окремими деталями, коли треба звернути увагу на них, а також сукупність об'єктів та їх деталей при необхідності виділити ситуацію. Крокі можуть висловлювати внутрішні емоції, окремі деталі процесу чи весь процес [4, 133].

Деяко поширене визначення, в яке включені всі аспекти цього поняття, вже свідчить про досить широкі можливості цього стилю зображення. Нове тлумачення такому виду унаочнення дав О. Леонт'єв, який розглядав її як випадок, коли головною у відтворенні мовної ситуації є психолінгвістична модель „спонтанної“ мовної діяльності [8, 148]. Маючи на меті навчання мови, О. Леонт'єв виходить з пріоритету моделювання факторів, що керують мовними діями, тому автор вважав, що можна висунути інше розуміння ситуації. Це не „вузол“, який зв'язує в єдине ціле тематично об'єднану лексику, чи засіб реалізації в навчальному процесі такого тематичного об'єднання, а сукупність умов, мовних і немовних, необхідних і достатніх для того, щоб здійснити мовну діяльність за наміченим планом, хоч ті умови подані у тексті чи створені викладачем в аудиторії [8, 155-156].

Можна звернути увагу на окремі якості об'єкта, на окремі деталі. Наприклад:

Мал. № 1

Людина в головному уборі

Мал. № 2

Людина з м'ячем

Коли увагу треба акцентувати на якомусь явищі, крокі можуть складатися з двох малюнків, наприклад:

Мал. № 3

Багатопланове співвідношення малюнків крокі з більшістю критеріїв типології наочності підтверджує незаперечну психолого-методичну обґрунтованість їх використання в навчальному процесі.

Таким чином, семантизацію іменників можна здійснити шляхом демонстрації зазначених предметів або їх зображень на малюнках, фотографіях; за допомогою графопроектора, „скелетного малюнку“ - „крокі“, називаючи слово декілька разів ізольовано, або, застосовуючи називне речення.

Процес семантизації дієслова відбувається за допомогою ілюстративних рухів або дій, міміки, пантоміми або схематичного зображення дій малюнком „крокі“ на дошці, малюнку.

Наприклад: Schaut euch bitte diese Bilder an und sagt, was die Kinder am Sonntag machen.

Tanja _____ Klavier!

Peter _____ Fahrrad!

Hans _____ fern!

Christine _____ Briefe!
 Und Martin, was macht Martin?
 Er _____ natürlich Fußball.
 aber – was ist das? Wo ist der Ball? [13, 23].

В процесі семантизації, наприклад, дієслово „steigen“, яке перекладається на українську мову різними словами: (auf Akk.) – „підніматися“ на гору; вставати; „вилазити“ на дерево; видиратися (на щось); (über Akk.) – перелазити (через щось); (in Akk.) – „сідати“ у транспорт; (aus D) – виходити з транспорту, проілюструвати цю семантичну ознаку ми можемо за допомогою стрілки, яка направлена вгору. На дошці в аудиторії також неважко схематично зобразити сходи, автобус, дерево і т. п. Креслення на дошці пояснюється як іноземною, так і рідною мовою.

Семантизувати прикметники та їх ступені порівняння потрібно, демонструючи різні предмети або їх зображення, які мають яскраво виражену якість (колір, розмір, форму, малюнок). В такій спосіб презентуються антоніми з перекладом (без перекладу) одного із слів пари:

alt - neu; alt- jung; gross – klein; dick – schlank; dick – dünn; gut – schlecht; schwarz – weiss usw. При чому варто відразу під час введення нових прикметників, наприклад, таких пар як alt - neu; alt- jung пояснити різне семантичне значення alt – neu (das alte Haus – das neue Haus); alt- jung (der Opa ist alt – das Mädchen ist jung).

Розкрити семантику числівників можна, використовуючи малюнки з різною кількістю предметів або різну кількість самих предметів.

Значення дієприслівників відображають малюнки з предметами, місцезнаходження яких змінюється, або при потребі можна застосувати з цією ж метою самі предмети.

Для презентації прийменників успішно застосовують картки зі спеціальними малюнками, на яких предмети по-різному розташовані по відношенню до інших предметів або один предмет знаходиться в різних зв'язках з іншими предметами і т. п.

Певна кількість іменників німецької мови означає досить різні предмети за їх функцією і практичним значенням. Але їхня назва об'єднує їх за спільною ознакою зовнішньої форми. Так, іменник „der Knopf“ означає гудзик, кнопку дзвінка (der Klingelknopf), запонку, а в розмовному варіанті малюка-карапуза.

Однак показ предмета або дії, який мають на увазі методисти, достатній лише у випадках, коли значення слів іноземної і рідної мов збігаються, і коли слово рідної мови викликає адекватний образ у свідомості учнів і без наочної ілюстрації.

Неадекватні, суто вербальні способи семантизації слів із семантикою, більш складною для засвоєння, як показав психологічний експеримент М.Г. Каспарової, веде до того, що за значенням іноземного слова виявляється віддалене уявлення про відповідний денотат. Воно пов'язується скоріше зі словом рідної мови або з деяким логічним поняттям, але не з уявленням конкретного предмета. „Численні методичні прийоми, констатувала М.Г.Каспарова, які ґрунтуються на словесній інтерпретації значень слів, допомагають встановити і закріпити зв'язок „слово іноземної мови - слово рідної мови“, але не реалізують гостру необхідність у створенні контакту іншомовного слова з його денотатом“ [2, 39-40].

Яскравим прикладом є багатозначність німецьких іменників: das Band – стрічка; бант; конвєсер; магнітна стрічка; діапазон (радіочастот); окуви, кайдани; том (книги); джаз-оркестр. Проте співвідношення слова із зображенням створює дуже міцний асоціативний зв'язок; таким чином можна запам'ятовувати навіть абстрактні слова, тому зображення може бути будь-яким (ключова ідея в тому, що воно має бути генерованим тими, хто навчається).

З візуалізацією так чи інакше пов'язані мнемонічні прийоми. Так, складне для запам'ятовування слово „anachronistisch“ можна представити як словосполучення, просте для візуального асоціювання: Annas Krone ist (ein) Tisch.

Якщо потрібно вивчити ряд слів „Baum (дерево) – Semmel (булочка) – schwimmen (плавати)“, за допомогою локус-метода (метод локуса, метод певного місця або позиції) утворюються наступні зв'язки:

(Wohnzimmer) / (Pflanzen)	Küche / (Essen)	Bad / (Wasser)
Baum	Semmel	schwimmen

Отже, головною умовою володіння словом як комунікативного одиницею є, безумовно, оволодіння його відображуючою функцією, тобто значенням. Навчання за участю реальних предметів вивчення не тільки багате з огляду отриманої інформації, а й багате на почуття, емоції, на відчуття часу і простору.

Варто зауважити, що слів, розумінню лексичного значення і засвоєння яких сприяють різні форми зорової наочності, як показує практика, значно більше, ніж прийнято думати. Використання зорового унаочнення при навчанні усного мовлення сприяє інтенсифікації процесів довготривалої пам'яті, пов'язаних при певній усвідомленості і збагаченні асоціативними зв'язками з міцністю відображення мовних одиниць, а також процесів оперативної пам'яті, пов'язаних з відбором необхідних для вислову одиниць, завдяки візуальній опорі, яка визначає предмет і програму висловлювання.

Візуальні засоби презентації (демонстрація реальних предметів, малюнків, дій або жестів) надають

можливість ефективно візуалізувати лексику за рахунок реальних предметів, малюнків, флеш-карток тощо. Вони дуже мають велике значення на початковій стадії навчання лексики. Ці засоби сприяють реалізації власного темпу і стиля навчання тих, хто вивчає іноземну мову, формують також власні асоціації та мнемонічні засоби.

Ігнорування наочності як засобу семантизації шкодить не тільки адекватному розумінню багатьох іншомовних слів, які не мають еквівалентів у рідній мові тих, хто вивчає іноземну мову. Не менш серйозною вадою є формування шкідливого методу самостійної роботи над мовним матеріалом, в основі якого є ототожнення значень слів рідної та іноземної мов, і відсутність потреби встановлення чіткого контакту іншомовного слова з його денотатом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляев Б. Очерки по психологии обучения иностранным языкам. Пособие для преподавателей и студентов. – изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1965. – 227 с.
2. Бородулина М. К., Каралин А. Л. и др. Обучение иностранному языку как специальности. – М.: Высшая школа, 1982. – 236 с.
3. Бурлаков М. Зорова наочність як засіб семантизації іншомовної лексики // Іноземні мови. – 2005. – № 1. – С. 20-21.
4. Бурлак Д. Крокі в навчанні іноземних мов // В респ. наук.-метод. зб.: Методика викладання іноземних мов. - Вип. 7. – К.: Рад. школа, 1972. – С. 133-138.
5. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф.Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.: Веста: Видавництво „Ранок“, 2006. – 576 с.
6. Казачінер О. Роль наочності у навчанні англійської мови молодших школярів // Англійська мова і література. – Харків: Основа, 2004. - № 13 (59). – С. 2-5.
7. Коменский Я. А. Великая дидактика. Избр. пед. соч. – М., 1982. – Т. 1. – 356 с.
8. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность. – М.: Просвещение, 1969. – 214 с.
9. Малафійк І. В. Дидактика: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 398 с.
10. Очерки методики обучения устной речи на иностранных языках / Руковод. кол. авт. В. А. Бухбиндер. – К.: Вища школа, 1980. – 248 с.
11. Ушинский К. Д. Родное слово. Книга для уч-ся. В кн.: Собр. соч., Т. 6. – 488 с.
12. Bohn, Rainer. Probleme der Wortschatzarbeit. – Berlin: Langenscheidt, 2003.
13. Eine Woche mit Tanja. Leseheft für das 1. Lernjahr. – Gilde –Buchhandlung Carl Kayser, 1993. – 32 S.

Резюме. *Етап презентації нового іноязычного матеріала, а именно лексики, починається з етапа семантизації нових лексических одиниць. Для цього існує визначена система дій (спосіб семантизації), метою якої є встановлення зв'язу між формою слова і поняттям, предметом або явищем, яке це слово означає. Візуальні засоби презентації (демонстрація реальних предметів, рисунків, дій або жестів) дають можливість ефективно ознайомити з новою лексикою, використовуючи реальні предмети, рисунки, флеш-картки, і мають велике значення на початковій стадії навчання лексики.*

Ключевые слова: *презентация иноязычной лексики, способы семантизации лексики, лексические навыки, формирование лексических навыков, зрительная наглядность, виды зрительной наглядности*

The summary. *The phase of presentation of some new foreign material, specifically vocabulary, begins with semantization of new lexical units. There is a certain system of actions for this (the way of semantization), the aim of which is establishment of connection between the form and the notion of the word, between the object and the phenomenon, which this word denotes. Visual means of presentation (demonstration of real objects, pictures, actions or gestures) give the opportunity of effective visualization of vocabulary at the expense of objects and pictures. What is more they have large value in the initial stage of teaching vocabulary.*

Key words: *presentation of foreign vocabulary, the ways of semantization of the vocabulary, lexical skills, formation of lexical skills, use of visual methods, the kinds of visual methods*

Одержано редакцією 02.09.2009 р.

УДК: 378 : 001. 481 243

Л.В. МОРОЗ, Н.В. КУШНІР

СПЕЦИФІКА РОБОТИ НАД ТЕРМІНАМИ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Резюме. *У статті розглядається специфіка роботи над термінами на заняттях з іноземної мови у ВНЗ. Вказано на труднощі перекладу тих чи інших іншомовних слів.*

Ключові слова: *термінологія, словник-мінімум, перекладацький еквівалент, лексичний склад, неологізми.*

Досвід роботи в вузі свідчить, що при вирішенні основного завдання програми – читання літератури за фахом, зустрічаються труднощі в роботі над термінологією. Для їх подолання необхідно перш за все скласти словник-мінімум найбільш важливих термінів та розробити методичні прийоми, спрямовані на вироблення в студентів умінь, необхідних для практичного володіння основною фаховою термінологією.

ЗМІСТ

Бабік О.С. Професіоналізм вчителя як важливий фактор при навчанні іноземної мови у дошкільному навчальному закладі.	3
Ботвінко О.М. Використання комп'ютерних технологій у процесі навчання іноземної мови в загальноосвітній школі.	7
Гронь Л.В. Вимоги до іншомовних текстів для розвитку вмінь розповіді на початковому ступені навчання на мовних факультетах вищих навчальних закладів.	11
Коломієць Н.М. Прийоми Блейна Рея в методі природовідповідності Джеймса Ашера.	15
Коржженевська О.В. Організація самостійної роботи учнів – важливий фактор інтенсифікації навчального процесу.	19
Салюк І.Я. Особистісно-орієнтований підхід у детермінації розвитку іншомовного мовлення школярів.	23
Кропивко І.М., Снічук О.А. Використання ресурсів і послуг мережі Інтернет у викладанні іноземних мов.	28
Цаль Т.В. Використання методів педагогічного стимулювання на початковому етапі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі та новітні технології.	36
Чорнолоз О.О. Теоретичні основи викладання чеської мови для студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	41
Якимчук А.В. Рефлексивні механізми навчання підлітків англomовної комунікації.	44
Волошун А.А. Проблеми застосування сучасних технологій в процесі засвоєння лексики на початковому етапі викладання іноземної мови.	50
Зінчук І.В. Зорова наочність як засіб семантизації іншомовної лексики.	53
Мороз Л.В., Кушнір Н.В. Специфіка роботи над термінами на заняттях іноземної мови у вищому навчальному закладі.	58
Мороз Л.В., Паішко І.О. Основні питання принципів і критеріїв відбору та засвоєння лексичного мінімуму студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	63
Ніколайчук Г.І. Особливості діалогу в процесі формування комунікативних умінь дитини дошкільного віку.	65
Середюк Л.А. Використання автентичної газетної хроніки на уроках німецької мови.	70
Турко І.-М.Б. Теоретичні аспекти вивчення творчості поетів-імажистів у вищих навчальних закладах.	72
Бричок Б.П. Використання інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки вчителів початкових класів.	77
Джеджера К.В. Удосконалення мовлення як проблема формування культури спілкування студентів у вищих навчальних закладах.	80
Дуброва А.С., Снічук О.А., Трофімчук В.М. Принцип взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності з урахуванням їхніх особливостей і прискореним навчанням сприйняття мовлення.	83
Кочубей О.С. Особливості формування іншомовної компетенції студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	85
Мазурок О.М. Інноваційні методи навчання іноземних мов у вищій школі в контексті гуманістичної парадигми освіти.	89
Мороз Л.В., Ковалюк В.В., Черуха Н.В. Інтерпретація закономірностей засвоєння іншомовних слів студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	92
Павелків К.М. Філософські та загальнотеоретичні засади дослідження проблеми формування рефлексивної культури майбутнього вчителя.	95
Перішко І.В. Розвиток інтелектуальних здібностей обдарованих школярів на основі проектноі іншомовної діяльності.	100
Пивоварчук Т.О. Фактори розвитку комунікативних здібностей студентів.	106
Тадєєва М.І., Пархомчук М.М. Рання іншомовна освіта в європейських педагогічних традиціях.	109
Воробйова Л.М. Психолінгвістичні аспекти навчання іноземних мов.	113
Гончарук Р.А. Роль перекладу у міжкультурній комунікації і педагогічній соціалізації.	117
Янциур Л.А. Формування інтересу до образотворчої діяльності в системі дитячий садок-школа.	122
Дуброва А.С., Трофімчук В.М. Психолого-педагогічні можливості навчального перекладу і умови їхньої реалізації.	126
Шурин О.І. До питання формування педагогічної культури майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки.	129
Войтович І.С. Батишкіна Ю.В. Комп'ютерні інформаційні технології в реалізації навчальних і наукових проектів у педагогічних вищих навчальних закладах.	131
Шутяк В.Г. Формування у молодших школярів позитивного ставлення до праці.	135
Поліщук Н.В. Особистісно-орієнтована технологія навчання при підготовці фахівців з технологічної освіти.	139

Яциур М.С. Курсова робота з методичних дисциплін у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.	141
Герасименко О.А., Герасименко Н.П. Методи реалізації пошуково-дослідницьких проектів на заняттях з трудового навчання у 7-9 класах з використанням інформаційно-пошукових технологій.	147
Трофімчук Л.О. Проблема оптимального вибору методів активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі позаурочних занять.	152
Грипич С.Н. Моральне виховання молодших школярів і дитяча література (психолого-педагогічний погляд на проблему).	156
Попчук О.В. Інноваційні технології навчання як умова розвитку професійної культури майбутніх фахівців документознавства та інформаційної діяльності.	160
Трофімчук В.М. Сутність і класифікація художньо-конструкторських знань та умінь старшокласників, які формуються у процесі трудового навчання.	164
Войтко А.І. Педагогічна підтримка професійного самовизначення учнів 8-9 класів на основі професійних проб.	168
Сіпайло В.О. Використання сучасних систем крою проектування одягу при підготовці майбутніх вчителів технологій.	173
Мохнюк Р.С. Формування громадянської культури студентства – проблема сучасного виховання.	178
Відомості про авторів.	183

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Мороз Л.В..

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.10.2009 р. Підписано до друку 27.11.2009 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 30,6. Обл. вид. арк. 31,2. Замовлення № 79/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42.— Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20